

ความต้องการการให้บริการการแพทย์แผนไทย ของผู้สูงอายุในตำบลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

Needs Service of Thai Traditional Medicine among the Elderly in Khaochaison Subdistrict, Phatthalung Province

ชุตินา หมวดสง*

Chutima Muadsong

ไหมไทย ศรีแก้ว***

วรรณิ์ จันทร์สว่าง**

Wannee Chansawang

Maithai Srikaew

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการการให้บริการการแพทย์แผนไทยของผู้สูงอายุในตำบลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกผู้สูงอายุของโรงพยาบาลเขาชัยสนและที่อาศัยอยู่ในตำบลเขาชัยสน จำนวน 323 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการใช้บริการการแพทย์แผนไทย ดังนี้ 1) บริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคที่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้ความรู้เรื่องการกินอาหารสมุนไพรและผักพื้นบ้าน การจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งจากธรรมชาติ และการให้ความรู้เรื่องการปรับปรุงพฤติกรรมที่ก่อเกิดโรค 2) ผลิตภัณฑ์เพื่อการรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกายที่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ การนวดรักษาตามอาการ การให้ความรู้เรื่องการกินอาหารเพื่อปรับธาตุ และการแช่น้ำแร่จากบ่อน้ำร้อนเขาชัยสน 3) บริการด้านราคาที่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ ใช้สิทธิด้านการรักษาพยาบาลได้ มีส่วนลดพิเศษสำหรับสมาชิกและมีการกำหนดราคาที่เหมาะสม 4) บริการด้านสถานที่และการให้บริการที่มีความ

* พยาบาลวิชาชีพ กลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชน โรงพยาบาลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

** รองศาสตราจารย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ สถานที่ให้บริการสะอาด สะดวกสบาย ผู้ให้บริการผ่านการอบรมด้านการแพทย์แผนไทย และบริการรวดเร็วไม่ต้องรอนาน และ 5) บริการด้านการส่งเสริมบริการที่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้ให้บริการเอาใจใส่เป็นกันเองเหมือนญาติ ใกล้ชิดให้คำแนะนำเพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม และมีโอกาสพูดคุยกับหัวหน้าที่รับผิดชอบเมื่อมีปัญหา

ABSTRACT

This study aimed to explore service needs of Thai traditional medicine among the elderly of Khaochaison Subdistrict, Phatthalung province. Three hundreds and twenty three elderly from the member of Khaochaison Hospital elderly club and in the community were recruited. Data were collected using questionnaire and analyzed using descriptive statistics.

Results revealed that in the area of product / service health promotion and disease prevention, the 3 highest levels of need were health teaching on herbal food and local vegetables, selling honey in hospital, and health teaching on changing behavior for disease prevention, respectively. Whereas, the 3 highest levels of need for product / service on treatment and rehabilitation were Thai massage, health teaching on nutrition for maintaining homeostasis, and using mineral water from Khaochaison hot spa, respectively. Regarding to the price of product / service, all of the elderly reported a need including in the health package of national health insurance, offering a special cost for members of the elderly club and setting a fixed cost, at the highest levels were, respectively. Regarding to the place of service, all of the elderly needed a clean, convenient and comfortable place for sales and service, provided under a certified pharmacist and by well trained practitioners on Thai traditional medicine. The number of elders who report those needs at the highest level were, respectively. Regarding to the needs for promotion, all of the elderly needed informal and sympathetic service provided as friendly as a close relative. Some reported needs for advising for appropriate decision-making, and speaking to the responsible superior when they had any objection, respectively.

บทนำ

การแพทย์แผนไทยเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าของคนไทย โดยมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่ได้รับความสำคัญน้อยลงเมื่อมีการแพทย์แผนตะวันตกเข้ามา และกลับมาเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพของประชาชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยมีการก่อตั้งสถาบันการแพทย์แผนไทยขึ้นในปี พ.ศ. 2536⁽¹⁾ และสถาปนาเป็นกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในปี พ.ศ. 2545

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและทางเลือกได้ตั้งเป้าหมายให้การแพทย์แผนไทยกระจายไปสู่โรงพยาบาลของรัฐและให้มีความครอบคลุมทั่วประเทศ⁽²⁾ ซึ่งปัจจุบันได้มีการให้บริการการแพทย์แผนไทยในสถานบริการของรัฐในทุกระดับ จากการศึกษาสถิติผู้มาใช้บริการการแพทย์แผนไทย พบว่าผู้ที่นิยมมาใช้บริการ คือ ผู้สูงอายุ^{(3),(4)} ซึ่งการที่ผู้สูงอายุนิยมใช้บริการการแพทย์แผนไทยเป็นเพราะผู้สูงอายุมักประสบปัญหาสุขภาพจากความเสื่อมทางด้านสรีระร่างกาย ประกอบกับการแพทย์แผนไทยเป็นการแพทย์ดั้งเดิมของคนไทย องค์ความรู้และการปฏิบัติในการดูแลสุขภาพมีความสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบไทย⁽⁵⁾ จึงทำให้ผู้สูงอายุใช้บริการการแพทย์แผนไทยควบคู่ไปกับการแพทย์แผนปัจจุบัน

โรงพยาบาลเขาศัยสนเป็นโรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่งที่มีบริการการแพทย์แผนไทยเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพของประชาชนอำเภอเขาศัยสน โดยได้ร่วมกับชุมชนจัดหารายได้เพื่อก่อสร้างอาคารแพทย์แผนไทย และได้มีนโยบายจัดบริการการแพทย์แผนไทยให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ดังนั้น เพื่อให้การจัดบริการการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลเขาศัยสนสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการใช้บริการการแพทย์แผนไทยของผู้สูงอายุในตำบลเขาศัยสน จังหวัดพัทลุง ผลจากการศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดบริการการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลเขาศัยสนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการการให้บริการการแพทย์แผนไทยในด้านบริการและผลิตภัณฑ์ด้านราคา ด้านสถานที่และการจัดบริการ และด้านการส่งเสริมบริการ ของผู้สูงอายุในตำบลเขาศัยสน จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงที่มีอายุที่พักอาศัยอยู่ในตำบลเขาศัยสน อำเภอเขาศัยสน จังหวัดพัทลุง จำนวน 1,535 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้สูงอายุจำนวน 323 คน ได้จากการเปิดตารางขนาดตัวอย่างของยามานะ (Yamane)⁽⁶⁾ การเลือกกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงจากผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุและผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในตำบลเขาศัยสนตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ คือ ไม่มีปัญหาในการได้ยินและการมองเห็น มีสติปัญญาความทรงจำปกติ ยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัย และอาศัยอยู่ในอำเภอเขาศัยสนมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความต้องการใช้บริการการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลเขาศัยสน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการใช้บริการการแพทย์แผนไทยประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการการใช้บริการการแพทย์แผนไทย 4 ด้าน คือ 1) บริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค การรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกาย 2) ราคา 3) สถานที่ให้บริการ และ 4) การส่งเสริมการขายและบริการลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 4 ระดับ คือ ไม่ต้องการ ต้องการน้อย ต้องการปานกลาง ต้องการมาก ผ่านการตรวจสอบความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และได้ทดลองใช้กับผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง 30 ราย ได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามเท่ากับ 0.82

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพบกลุ่มตัวอย่างเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย การพิทักษ์สิทธิ์ และสัมภาษณ์ผู้สูงอายุตามแบบสอบถามหรือให้ผู้สูงอายุตอบแบบสอบถามเอง การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 71) มีอายุระหว่าง 60-69 ปี (ร้อยละ 81.4) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 95.0) มีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 76.2) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 66.6) และมีรายได้เพียงพอ (ร้อยละ 87.9) กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด (ร้อยละ 37.2) เกินครึ่งมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง (ร้อยละ 55.4) และมีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลโดยใช้สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า (ร้อยละ 59.1)

ความต้องการการใช้บริการการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลเขาศัยสน

1. ความต้องการบริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65.9 ถึง 99.1) มีความต้องการใช้บริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในทุกข้อ เมื่อพิจารณาความต้องการในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับการกินอาหารสมุนไพรและผักพื้นบ้าน (ร้อยละ 72.4) การจำหน่ายน้ำผึ้งจากธรรมชาติ (ร้อยละ 61.6) การให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงพฤติกรรมที่ก่อเกิดโรค (ร้อยละ 59.4)

2. ความต้องการบริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกาย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.8 ถึงร้อยละ 96.3) มีความต้องการใช้บริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกายในทุกข้อ เมื่อพิจารณาความต้องการในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ การนวดรักษาตามอาการ (ร้อยละ 66.3) การให้ความรู้เรื่องการกินอาหารเพื่อปรับธาตุให้สมดุล (ร้อยละ 52.3) การแช่น้ำแร่จากบ่อน้ำร้อนเขาศัยสน (ร้อยละ 46.4)

3. ความต้องการด้านราคา

กลุ่มตัวอย่างทุกคนต้องการใช้สิทธิด้านการรักษาพยาบาลครอบคลุมการให้บริการการแพทย์แผนไทย และส่วนใหญ่ (ตั้งแต่ร้อยละ 83.0 ถึงร้อยละ 100) มีความต้องการด้านราคาในระดับมากในทุกข้อ โดยข้อที่มีความต้องการในระดับมากใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การใช้สิทธิด้านรักษาพยาบาลได้ (ร้อยละ 81.1) รองลงมา คือ มีส่วนลดพิเศษสำหรับสมาชิก (ร้อยละ 75.2) มีการกำหนดค่าบริการที่แน่นอนและปรับราคาได้ตามความเหมาะสม (ร้อยละ 65.9)

4. ความต้องการด้านสถานที่และการให้บริการ

กลุ่มตัวอย่างทุกคนต้องการให้สถานที่ให้บริการสะอาด สะดวกสบาย มีการให้บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายใต้การรับรองของเภสัชกร ผู้ให้บริการผ่านการอบรมด้านการแพทย์แผนไทย และให้บริการตามมาตรฐานบริการการแพทย์แผนไทย และส่วนใหญ่ (ตั้งแต่ร้อยละ 85.8 ถึงร้อยละ 100) มีความต้องการสถานที่และการให้บริการในระดับมากในทุกข้อ โดยข้อที่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ สถานที่ให้บริการสะอาด สะดวกสบาย (ร้อยละ 94.1) บริการรวดเร็วไม่ต้องรอนาน (ร้อยละ 91.6) ผู้ให้บริการผ่านการอบรมด้านการแพทย์แผนไทย (ร้อยละ 91.1)

5. ความต้องการด้านส่งเสริมการให้บริการ

กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีความต้องการให้ผู้ให้บริการเอาใจใส่เป็นกันเอง และส่วนใหญ่ (ตั้งแต่ร้อยละ 83.9 ถึงร้อยละ 100) มีความต้องการด้านส่งเสริมการให้บริการในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อมีการให้บริการที่บ้าน โดยข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้ให้บริการเอาใจใส่เป็นกันเองเหมือนญาติใกล้ชิด (ร้อยละ 90.1) ให้คำแนะนำเพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม (ร้อยละ 75.5) และมีโอกาสพูดคุยกับหัวหน้าที่รับผิดชอบเมื่อมีปัญหา (ร้อยละ 74.0)

การอภิปรายผล

1. ความต้องการการบริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการบริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในทุกข้อ อธิบายได้ว่า จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ในการดูแลสุขภาพ และพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต⁽⁶⁾ ดังนั้นโรงพยาบาลเขาชัยสนจึงได้ตั้งชมรมผู้สูงอายุและจัดให้มีกิจกรรมของชมรมอย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นในชมรม ได้แก่ การให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย และการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลในผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงได้รับความรู้ในการดูแลสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุเห็นความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค ส่งผลให้มีความต้องการบริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค

เมื่อพิจารณาความต้องการในแต่ละข้อ พบว่า บริการและผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับการกินอาหาร สมุนไพรและผักพื้นบ้าน การจำหน่ายน้ำผึ้งจากธรรมชาติและการให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงพฤติกรรมที่ก่อเกิดโรค ตามลำดับ อธิบายได้ดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 79.6 เคยได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการแพทย์แผนไทย ประกอบกับปัจจุบันกระแสการบริโภคอาหารธรรมชาติจากสมุนไพรและผักพื้นบ้านกำลังเป็นที่นิยมแพร่หลาย จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการและให้ความสำคัญกับการได้รับความรู้เพื่อจะได้เลือกบริโภคได้ถูกต้อง 2) การจำหน่ายน้ำผึ้งจากธรรมชาติ น้ำผึ้งจากธรรมชาติมีประโยชน์ต่อสุขภาพมาก เนื่องจากประกอบด้วยน้ำหวานจากเกสรดอกไม้จากธรรมชาตินานาพันธุ์ โดยผึ้งงานผลิตขึ้นเพื่อเป็นอาหารของผึ้งอ่อน จึงเป็นอาหารเสริมบำรุงสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง นอกจากนี้ใช้ดื่มแล้วยังนิยมใช้บำรุงผิวพรรณรักษาแผล ใช้ผสมยาสมุนไพรเป็นลูกกลอนเพื่อสะดวกในการรับประทาน ใช้ชงกับน้ำอุ่นผสมมะนาวเพื่อละลายเสมหะและแก้เจ็บคอ⁽⁷⁾ ด้วยคุณลักษณะของน้ำผึ้งที่กล่าวมา ทำให้กลุ่มตัวอย่างรับรู้ถึงประโยชน์ของน้ำผึ้ง แต่เนื่องจากในปัจจุบันน้ำผึ้งที่จำหน่ายในท้องตลาดส่วนหนึ่งไม่ใช่ น้ำผึ้งบริสุทธิ์ จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้โรงพยาบาลจัดให้มีการจำหน่ายน้ำผึ้งจากธรรมชาติ และ 3) ตัวอย่างรับรู้ว่าพฤติกรรมในหลายๆ ด้านของตนเองมีผลต่อสุขภาพ ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.6 เคยได้รับความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย ซึ่งอาจไม่มีความเข้าใจชัดเจนในเรื่องนี้ดีพอ จึงต้องการได้รับความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงพฤติกรรมที่ก่อเกิดโรคเพื่อนำไปปรับพฤติกรรมตนเอง

2. ความต้องการการบริการและผลิตภัณฑ์การแพทย์แผนไทยเพื่อการรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกาย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการบริการและผลิตภัณฑ์เพื่อการรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกายในทุกข้อ โดยมีความต้องการด้านการบริการในระดับมากในทุกข้อ ทั้งนี้เนื่องกลุ่มตัวอย่างที่การศึกษาครั้งนี้ร้อยละ 44.6 มีปัญหาสุขภาพ โดยปัญหาสุขภาพที่พบ ได้แก่ มีอาการปวดเมื่อยตามตัว แขนขา และปวดข้อเข่า มากที่สุด รองลงมา มีโรคเรื้อรังประจำตัว เช่น เป็นโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคภูมิแพ้ โรคหอบ โรคหัวใจและหลอดเลือด ตามลำดับ ส่วนการที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการใช้บริการการแพทย์แผนไทยเพื่อการรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกายในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ การนวดรักษาตามอาการ การให้ความรู้เรื่องการกินอาหารเพื่อปรับธาตุให้สมดุล และการแช่น้ำแร่จากบ่อน้ำร้อนเขาชัยสน อธิบายได้ดังนี้ 1) จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาปวดเมื่อยตามตัว แขนขา และปวดข้อเข่ามากที่สุด ซึ่งการนวดสามารถรักษาอาการต่างๆ ได้แก่ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยคอ ปวดไหล่ แขน กล้ามเนื้อหลัง เอว เข่า ขาตลอดจนข้อเท้า ฝ่าเท้าและ

ปลายเท้าได้ผลดี^(๕) จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการใช้บริการการนวด สอดคล้องกับการศึกษาของปราโมทย์, สุพิศ, สุกัญญา, เกษรและสุวรรณ^(๙) ซึ่งพบว่า ผู้รับบริการการแพทย์แผนไทยใช้บริการนวดไทยมากที่สุด โดยส่วนใหญ่เป็นการใช้บริการเพื่อการบำบัดรักษาโรคและฟื้นฟูสภาพ 2) จากการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมทำให้กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เรื่องอาหาร แต่อาจไม่ครอบคลุมถึงการเลือกบริโภคอาหารสมุนไพรและผักพื้นบ้าน จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในเรื่องนี้ 3) บ่อน้ำร้อนเขาชัยสนเป็นบ่อน้ำร้อนจากธรรมชาติ มีระดับมีอุณหภูมิสม่ำเสมอประมาณ 66°C การแช่น้ำอุ่น ช่วยกระตุ้นการไหลเวียนโลหิต เป็นการเพิ่มออกซิเจนและกำจัดผลิตภัณฑ์ที่เป็นของเสียให้เนื้อเยื่อ ช่วยให้กล้ามเนื้อผ่อนคลาย และการอาบน้ำแร่หรือแช่น้ำแร่ที่มีอุณหภูมิประมาณ 50°C เป็นเวลา 15-30 นาที จะช่วยให้เส้นเลือดฝอยขยายตัว และเกิดเมตาบอลิซึม (metabolism) ของร่างกายทำให้ลดการหดเกร็งของกล้ามเนื้อได้^(๑๐) นอกจากนี้ประชาชนในอำเภอเขาชัยสนมีความเชื่อกันมาแต่โบราณว่าบ่อน้ำร้อนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากได้อาบ แช่ หรือดื่มจากบ่อน้ำร้อนเป็นประจำ จะช่วยให้สุขภาพดีและอยู่เย็นเป็นสุข ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างอาจมีความคาดหวังว่าหากโรงพยาบาลให้บริการดังกล่าวจะสามารถควบคุมดูแลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ความสะอาดและความปลอดภัยได้ จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้โรงพยาบาลมีบริการแช่น้ำแร่จากบ่อน้ำร้อนเขาชัยสน

3. ความต้องการการให้บริการการแพทย์แผนไทยด้านราคา

กลุ่มตัวอย่างทุกคนต้องการให้สิทธิด้านการรักษาพยาบาลครอบคลุมการให้บริการการแพทย์แผนไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุทุกคนมีสิทธิยกเว้นค่ารักษาพยาบาลสำหรับการใช้บริการในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ แต่สิทธิดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงการให้บริการการแพทย์แผนไทยทั้งหมด จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปราโมทย์และคณะ^(๙) ที่พบว่า ผู้รับบริการการแพทย์แผนไทยต้องการให้หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาทรักษาทุกโรค) ครอบคลุมการให้บริการการแพทย์แผนไทยด้วย โดยให้ความคุ้มครองในการตรวจวินิจฉัยโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสภาพร่างกาย เมื่อพิจารณาความต้องการในแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการระดับมากในทุกข้อ โดยข้อที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ การใช้สิทธิด้านรักษาพยาบาลได้ รองลงมา คือ มีส่วนลดพิเศษสำหรับสมาชิกและมีการกำหนดค่าบริการที่แน่นอนและปรับราคาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพโดยโรคที่เป็นส่วนใหญ่เป็นโรคเรื้อรังจึงจำเป็นต้องรักษาอย่างต่อเนื่อง และแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างอีกส่วนหนึ่งจะไม่มีปัญหาสุขภาพ แต่เนื่องจากวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีความเสื่อมของร่างกายจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมสุขภาพ^(๘) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการใช้บริการการแพทย์แผนไทยทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และฟื้นฟูสภาพ แต่ปัจจุบันหลักประกันสุขภาพ

ยังไม่ครอบคลุมบริการทั้งหมด จึงทำให้ผู้รับบริการต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองในบางส่วน ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้มีส่วนลดพิเศษสำหรับสมาชิก และมีการกำหนดค่าบริการที่แน่นอน และปรับราคาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับบริการที่คุ้มค่างบเงินที่ต้องจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปราโมทย์และคณะ^(๙) ที่พบว่า ผู้รับบริการการแพทย์แผนไทยส่วนใหญ่ต้องการ ให้มีการกำหนดอัตราค่าบริการการแพทย์แผนไทยจากส่วนกลางที่ชัดเจนเพื่อให้สถานบริการสาธารณสุขของรัฐในส่วนภูมิภาคมีแนวทางไปในทิศทางเดียวกันและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่

4. ความต้องการด้านสถานที่และการให้บริการ

กลุ่มตัวอย่างทุกคนต้องการให้สถานที่ให้บริการสะอาด สะดวก สบาย มีการให้บริการ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายใต้การรับรองของเภสัชกร ผู้ให้บริการผ่านการอบรมด้านการแพทย์แผนไทย และให้บริการตามมาตรฐานบริการการแพทย์แผนไทย เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับมากในทุกข้อ โดยข้อที่มีความต้องการในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ สถานที่ให้บริการสะอาด สะดวก สบายมากที่สุด รองลงมา บริการรวดเร็วไม่ต้องรอนาน และ ผู้ให้บริการผ่านการอบรมด้านการแพทย์แผนไทย สามารถอธิบายได้ดังนี้ 1) ผู้ให้บริการการแพทย์แผนไทยส่วนใหญ่จะเป็นหมอพื้นบ้านซึ่งไม่ได้ผ่านการอบรม สถานที่ให้บริการอาจไม่ได้จัดเป็นสัดส่วนและถูกสุขลักษณะเท่าที่ควร จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีความต้องการให้โรงพยาบาลจัดสถานที่ให้บริการที่สะอาด สะดวก สบาย ปลอดภัย และผู้ให้บริการผ่านการอบรมด้านการแพทย์แผนไทย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปราโมทย์และคณะ^(๙) ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีบริการการนวดแผนไทยในโรงพยาบาล เพื่อให้มีการควบคุมและรับรองคุณภาพตามมาตรฐานบริการการแพทย์แผนไทย เช่นเดียวกับการศึกษาของกุสุมา^(๑๑) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต้องการให้มีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการให้บริการการแพทย์แผนไทย 2) การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้านการแพทย์แผนไทยโดยเฉพาะยาสมุนไพรในรูปแบบต่างๆ อธิบายได้ว่า ปัจจุบันการจำหน่ายสมุนไพรส่วนใหญ่มีการจำหน่ายโดยหมอพื้นบ้าน มีการวางขายในท้องตลาดหรือพ่อค้าเร่ อาจทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่มีความมั่นใจในการใช้ผลิตภัณฑ์ด้านการแพทย์แผนไทย จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และให้บริการการแพทย์แผนไทยภายใต้การรับรองของเภสัชกร 3) บริการรวดเร็วไม่ต้องรอนาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการใช้บริการการแพทย์แผนไทยจำเป็นต้องใช้เวลา เช่น การนวดส่วนใหญ่ใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง/ครั้ง การอบ การประคบสมุนไพร การแช่น้ำแร่ ใช้เวลาประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง/ครั้ง แต่สถานที่ให้บริการทั้งในส่วนของหมอพื้นบ้านและสถานบริการของทางราชการมีข้อจำกัดทั้งในจำนวน ผู้ให้บริการ และความเพียงพอของสถานที่ ทำให้ต้องเสียเวลาในการรอรับบริการ ส่งให้กลุ่มตัวอย่างต้องการให้โรงพยาบาลบริหารจัดการจัดบริการให้รวดเร็วไม่ต้องรอนาน

5. ความต้องการการใช้บริการด้านการส่งเสริมการให้บริการ

กลุ่มตัวอย่างทุกคนต้องการให้ผู้ให้บริการเอาใจใส่เป็นกันเองเหมือนญาติใกล้ชิด เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการมากในทุกข้อ โดยข้อที่มีความต้องการในระดับมากใน 3 อันดับแรก ได้แก่ ต้องการให้ผู้ให้บริการเอาใจใส่เป็นกันเองเหมือนญาติใกล้ชิดมากที่สุด รองลงมา ต้องการการให้คำแนะนำเพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม และมีโอกาสพูดคุยกับหัวหน้าที่รับผิดชอบเมื่อมีปัญหา สามารถอธิบายได้ว่า บริการการแพทย์แผนไทยที่ผ่านมาส่วนใหญ่ให้บริการโดยหมอพื้นบ้านและบริการในบุคคลที่รู้จักกันใกล้ชิดกัน และในขณะที่ให้บริการผู้ให้และผู้รับบริการจะพูดคุยกันไปตลอดเวลา สามารถซักถามหรือบอกความต้องการได้ แต่หากมีบริการดังกล่าวในโรงพยาบาล ผู้รับบริการต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ของโรงพยาบาลที่กำหนดไว้ บรรยากาศการให้บริการอาจไม่เป็นที่พอใจ ทำให้ผู้ใช้บริการไม่กล้าซักถามข้อมูลต่างๆ ที่อยากรู้ หรือบอกกล่าวเมื่อมีปัญหาในการใช้บริการ ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างต้องการให้ผู้ให้บริการเอาใจใส่เป็นกันเองเหมือนญาติใกล้ชิด สอดคล้องกับการศึกษาของดังกล่าว⁽¹²⁾ ที่พบว่าประชาชนต้องการผู้ให้บริการการแพทย์แผนไทยที่มีความรู้ความสามารถและมีความคุ้นเคยกัน

ข้อเสนอแนะ

สถานบริการสาธารณสุขของรัฐควรจัดบริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ให้เป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพของประชาชน ในการจัดบริการควรจัดให้มีการควบคุมคุณภาพบริการ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์การแพทย์แผนไทยโดยเภสัชกรที่รับผิดชอบงานการแพทย์แผนไทย พร้อมทั้งการจัดสถานที่และการให้บริการโดยเน้นความสะดวกสบาย จัดให้มีผู้ให้บริการเพียงพอต่อผู้รับบริการ มีระบบจองเวลารับบริการเพื่อให้ผู้รับบริการไม่ต้องรอนาน รวมทั้งมีการกำหนดราคาที่เหมาะสม และจัดให้มีส่วนลดพิเศษสำหรับสมาชิก

บรรณานุกรม

1. สถาบันการแพทย์แผนไทย. รายงานการจัดงานทศวรรษการแพทย์แผนไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2539.
2. กลุ่มงานคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ : การแพทย์แผนไทยและระบบหมอพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2543.
3. โรงพยาบาลเขาชัยสน. สรุปผลงานประจำปีโรงพยาบาลเขาชัยสน ปีงบประมาณ 2545. พัทลุง : โรงพยาบาลเขาชัยสน; 2545.
4. โรงพยาบาลหาดใหญ่. ผลงานประจำปีการแพทย์แผนไทยโรงพยาบาลหาดใหญ่ปี 2547. สงขลา : โรงพยาบาลหาดใหญ่; 2546.

5. สถาบันการแพทย์แผนไทย. ชุมชนแพทย์แผนไทยและสมุนไพรแห่งชาติครั้งที่ 3 “การแพทย์แผนไทยใส่ใจผู้สูงอายุ”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2542.
6. บรรลุ ศิริพานิช. ผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน; 2542
7. สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. อาหารทั่วไปและอาหารเฉพาะโรคผู้สูงอายุ; ม.ป.ป.
8. สำนักส่งเสริมสุขภาพ. คู่มือการส่งเสริมสุขภาพที่พึงประสงค์ในผู้สูงอายุสำหรับบุคลากรสาธารณสุข. นนทบุรี : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด; 2542.
9. ปราโมทย์ เสถียรรัตน์, สุพิศ จันทะพิงค์, สุกัญญา ฉายาชาวลิต, เกสร อังสุสิงห์และสุวรรณา นิ่มนวล การประเมินผลโครงการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพแผนไทย.วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก 2547; 2(2) : 63-74.
10. สุวิทย์ ปรัชญาปารมิตา. (2541). วาริบำบัด : การรักษาทางเลือก. กรุงเทพมหานคร : หจก. ภาพพิมพ์.
11. กุสุมา ศรียานุกูล. รูปแบบที่พึงประสงค์ในการให้บริการนวด อบ ประคบ เพื่อส่งเสริมสุขภาพ : กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาการเขาน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา. ในโครงการพัฒนาดำรงสถาบันการแพทย์แผนไทย. รวมบทคัดย่องานวิจัยทางการแพทย์แผนไทยและทิศทางการวิจัยในอนาคต. (หน้า 297-303). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2543.
12. ดังการ สังแก้ว. ความพร้อมการจัดบริการของเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยและความต้องการใช้บริการแบบผสมผสานการแพทย์แผนไทยในระบบการแพทย์แผนปัจจุบันของประชาชนจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาระบบสาธารณสุข คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2545.